

316.612 (082)

Г87

**Громадянське суспільство
та проблеми
становлення
особистості**

**Збірник
наукових
праць**

Випуск 2

відчуттів; по-друге, метою страхової системи, яку необхідно вибудувати в Україні є надання громадянам належного соціального захисту від можливих життєвих катастроф, що надав би їм упевненості у майбутньому та забезпечив комфортні умови для реалізації власних особистісних резервів у процесі життєвого відтворення, адже дієвий соціальний захист населення є імперативом громадянського суспільства.

Література

1. Спікер П. Соціальна політика: теорії та підходи. – К.: Фелікс, 2000.
2. Ткаченко Л. Проблеми цільового використання коштів загальнообов'язкового державного і соціального страхування та можливості зниження страхових тарифів в Україні // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 8. – С. 21-26.
3. Чапичадзе Я. Характеристика и соотношение форм страхования в Украине // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 7. – С. 99-102.
4. Калачова І. В. Інформаційне забезпечення соціального управління: Монографія. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2006 р.

Олена Комарова

Соціальні трансфери як складова формування соціальної політики громадянського суспільства

Автор статті розкриває сутність та зміст поняття “соціальні трансфери” як складової соціальної політики держави. Подається нове тлумачення вище означеної категорії з врахуванням різних соціальних концепцій.

The article investigates the question of the notion “social transfer” and its dimensions. The author gives his point of view on this category paying attention to its concept and peculiarities.

В умовах переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки суттєво зростає суспільна роль соціального захисту населення. Однак в сучасних умовах, які характеризуються політичними протиріччями, недосконалістю законодавчої системи, значно знижена увага

держави до мало захищених верств населення, не відпрацьований дієвий механізм їх соціальної та економічної підтримки. Особливо це відчутно за умов підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, що спричиняє зменшення можливостей населення до особистісного відтворення. Вочевидь виникла серйозна проблема покращення соціального захисту населення та його підтримки в умовах трансформування ринкових відносин.

В контексті цієї проблеми стрижневим питанням є питання про удосконалення соціальних трансфертів як невід'ємна складова соціальної політики держави. Реально існує явне протиріччя між потребою у населення отримання належних йому соціальних трансфертів та рівнем і обсягом їх надання.

Метою статті є визначення або уточнення поняття “соціальні трансферти” в контексті соціології економіки, розкриття його змісту та сутності.

Попередній аналіз фахової літератури свідчить про недостатній рівень визначення та обґрунтування цього поняття та визначення його ролі у соціальному захисті та підтримці населення, особливо малозабезпечених верств населення.

Основними структурними елементами трансфертних платежів є витрати з державного бюджету на пенсії та допомоги населенню, виплати за державним боргом, субсидії підприємцям. Джерелом таких витрат є податки на заробітну плату, прибутки підприємств та ін. [5, с.684].

Як підкреслюють М. І. Макаренко, Т. Г. Савченко, у наведених визначеннях чітко прослідковується основна риса трансфертів – їх безоплатність [3, с.44], тобто їх надання не потребує повернення і є безкорисною допомогою держави певним соціальним верствам населення. Але слід додати, що не дивлячись на їх безоплатність, треба мати певні умови, так звані специфічні обставини, завдяки яким соціальні трансферти надаються. Як показує досвід, ці умови не завжди є досить сприятливими. Згідно з інформацією Державного комітету статистики одним із основних видів поточних трансфертів є соціальні допомоги, які одержують домашні господарства для забезпечення

потреб, що виникли у зв'язку з певними подіями або обставинами (наприклад, хворобою, безробіттям, виходом на пенсію, житловими умовами, одержанням освіти або сімейними обставинами) [7].

Теоретичним аспектам дослідження трансфертів як складової частини бюджетної політики присвятили свої праці відомі економісти: О. Д. Василик, К. В. Павлюк, А. О. Єпіфанов, Ю. В. Пасічник, Г. М. Філюк, І. В. Михасюк, С. В. Мочерний, котрі розглядають вище означену категорію як складову частину державного бюджету, одну із захищених його статей. Таким чином, використання поняття “трансферти” найбільш поширено в економічній літературі, а саме у галузі бюджетного планування і воно, як правило, означає кошти, що одержані від інших органів державної влади, органів влади автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі [2, с.271-275;4, с.513]. Проблеми надання соціальних трансфертів у системі соціального розвитку та захисту різних соціальних груп висвітлені у наукових працях В. О. Бідака, Н. П. Баранової, Н. П. Борецької, Л. О. Слюсар, Ю. В. Куликов. Ці науковці розглядають соціальні трансферти населенню з урахуванням демографічної кризи. Дійсно, як вірно зазначила Л. О. Слюсар: “В Україні з 1996 року не розраховується сума витрат держави на життєдіяльність і розвиток населення (раніше вона розраховувалася як витрати і пільги з суспільних фондів споживання), що не дає можливості прослідкувати за змінами цього важливого елемента системи його економічного забезпечення [6, с.41-42]. В. О. Бідак пропонує вивчати соціальні питання на регіональному рівні, де “соціальна проблематика має бути спрямована на підвищення добробуту місцевого населення шляхом стійкого і постійного збільшення його доходів,.. сприяння зміцнення сім'ї..” [1, с.36-37].

Трансферти економічного напрямку включають в себе міжбюджетні та капітальні трансферти. Цей вид трансфертів надається працюючим суб'єктам господарської діяльності з метою підтримки своєї працездатності та удосконалення індивідуальних можливостей

у сфері створення матеріальних благ і надання послуг, а також регіонам та економічним зонам у вигляді дотацій, субсидій та субвенцій.

Трансферти соціального напрямку надаються безпосередньо населенню та включають у себе всі види соціального захисту та поточні трансферти у вигляді пенсій, допомоги тощо.

Отже, спробуємо у першому варіанті визначити соціальні трансферти як гарантовану державою, безоплатну допомогу (у натуральній та грошовій формах) малозабезпеченим верствам населення, (що вже / або не працюють), яка надається та регулюється законодавчими документами з метою підтримки на належному рівні особистісного (фізіологічного, соціально-психологічного та морального) відтворення, враховуючи прожитковий мінімум.

Розглянутий зміст соціальних трансфертів наочно свідчить про їх яскраво виражений соціально-економічний характер, оскільки вони є:

– невід’ємною складовою соціальної політики держави і спрямовуються на відтворення соціальної сфери (розвиток освіти, підвищення культурного рівня, охорону здоров’я тощо);

– результатом соціально-економічних відносин між державою як суб’єктом економічних відносин з одного боку та пенсіонером як колишнім носієм робочої сили або виробником національного продукту з іншого боку;

– наслідком економічного рівня розвитку держави (їх обсяг, кількість та механізм перерозподілу залежить та формується в основному за рахунок ВВП).

Таким чином у поданій інтерпретації соціальні трансферти як поняття і явище є одним із елементів формування демократичних засад громадянського суспільства. Оскільки формування останніх передбачає високий рівень захисту населення, особливо його малозабезпечених верств.

Література

1. Бідак В. Складові системи державного регулювання соціального розвитку і соціального захисту. Україна: аспекти праці. – 2004. – № 1. – С. 35.
2. Василик О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС, 2000.

3. Макаренко М. І., Савченко Т. Г. Трансфертне ціноутворення: концептуальні засади та значення для банківських установ. Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 4. – С. 44.
4. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2003.
5. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авторів: В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
6. Слюсар Л. Соціальні трансферти в економічному забезпеченні життєдіяльності та розвитку підростаючого покоління. – Україна: аспекти праці. – 2004. – № 4. – С. 41.
7. ukrstat.kmu.gov.ua /

Михайло Проваженко

Проблеми взаємодії суспільства та інвалідів: соціально-історичний аспект

У статті проведено соціально-історичний аналіз ставлення суспільства та держави до інвалідів на різних етапах розвитку суспільства; досліджено вітчизняний досвід соціальної роботи з інвалідами та іншими соціально – незахищеними категоріями населення.

The article represents historical analyses of society and state attitude to handicapped people on different stages of society evolution; it investigates national experience of social work with handicapped people and other socially unprotected categories of citizens.

Одним з найважливіших завдань на сучасному етапі розвитку української держави більшість політиків та експертів називають необхідність побудови в країні розвинутого громадянського суспільства. Ознакою ж громадянського суспільства є рівність можливостей всіх верств населення та окремих громадян у доступі до матеріальних та духовних благ, отримання освіти, працевлаштування, можливість бути представленими у владних інституціях, тощо. Однією з соціальних груп, для якої означені проблеми найбільш актуальні, є інваліди. Адже не випадково їх називають людьми з обмеженими можливостями. На думку експертів, у першу чергу, зарубіжних, ста-